

Tid: kl. 08:30-12:00

Plats: Råssa Konferensrum

Ordförande

Sverre Fredriksson (M)

Ledamöter

Caroline Nordengrip (SD), vice ordförande

Övriga

Ulf Krüger, Förvaltningschef

Diana Wallin, Nämndsekreterare

Hannes Wallberg, Utvecklingsledare

1.   Initiativärende (SD) kring att ta fram rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen (TSN2024/155) Ulf Krüger
2.   Medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar (TSN2024/162) Hannes Wallberg
3.   Medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40 (TSN2024/166) Hannes Wallberg
4.   Verksamhetsplan och budget 2025 (TSN2025/181) Ulf Krüger, Hannes Wallberg
5.   Gångbanan Tyftet (TSN2025/180) Hannes Wallberg
6.   Övrigt Ulf Krüger
        Ärendet i korthet
  - Fastighet informerar
  - Projektlista
  - Dricksvattenhantering Hultafors och Olsfors

1. Initiativärende (SD) kring att ta fram rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen TSN2024/155

Tjänsteskrivelse

2025-01-09

Dnr 181266

Hannes Wallberg | Utvecklingsledare

0734-64 70 39 |

hannes.wallberg@bollebygd.se

Svar på initiativärende (SD) kring rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen**Förslag till beslut**

Nämnden godkänner förvaltningens förslag.

Ärendet

I initiativärendet lyfts exemplet om stigen som anlagts vid Erikstorpsbäcken som ett exempel där politiken inte känt sig informerade och delaktiga i beslutet. Även om det nämnda ärendet ärvt från samhällsbyggnadsnämnden har teknik- och serviceförvaltningen gjort flertalet insatser för att säkerställa att nämndens ledamöter är informerade om förvaltningens pågående arbeten.

Exempelvis skall förvaltningen återkommande, på nämndssammanträden, presentera de pågående och planerade projekt som skall genomföras inom ramen för "reinvesteringar". Utöver detta har förvaltningen som avsikt att kontinuerligt hålla nämndens ledamöter uppdaterade inom:

- Skyddskommittéarbetet
- Verksamhetspresentationer av Enhetschefer
- Samtliga större projekt och investeringar
- Samtliga projekt med stort intresse för allmänheten

Ekonomiska förutsättningar

Arbetet med investeringar kräver noggrann kontroll och tydlig ekonomisk uppföljning på projektnivå. Därför inför förvaltningen under 2025 en tydligare uppföljningsplan som ett led i det kontinuerliga utvecklingsarbetet, vilket i sin tur även förenklar prognosarbetet.

Beslutsunderlag

TSN2024/155 Svar på initiativärende (SD) kring rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen – tjänsteskrivelse

Skickas till

Förvaltningschef

BOLLEBYGDS KOMMUN

Teknik- och serviceförvaltningen

Ulf Krüger

Förvaltningschef

Hannes Wallberg

Utvecklingsledare

§85

TSN2024/155

Initiativärende (SD) kring att ta fram rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen

Beslut

Teknik- och servicenämnden beslutar att initiativärendet får väckas. Initiativärendet bifalls.

Teknik- och servicenämnden ger förvaltningen i uppdrag att se över rutinerna för att stärka informationen till politiken och ta fram åtgärder för att politiken skall vara delaktiga i beslutsprocesserna i en högre utsträckning. Förvaltningen ska återkomma med åtgärdsförslag senast till sammanträdet 2025-01-29.

Ärendet

Ett initiativärende kring informationsskylt vid den nya gångvägen i Erikstorp, väcks av Daniel Persson (SD). Initiativärenden lyder: Det har uppdragats att projekt har genomförts utan politikens kännedom. Som exempel kan gångbanan längs Erikstorpsbäcken nämnas. Politiken är högsta ansvariga och måste ha vetskap samt vara med i en större uträkning i beslutsprocesserna.

Förslag till beslut

Beslutsgång

Ordförande frågar först om initiativärende får väckas eller inte och finner att teknik- och servicenämnden beslutar att det får väckas. Därefter frågar ordförande om teknik- och servicenämnden bifaller eller avslår initiativärendet och finner att teknik- och servicenämnden bifaller ärendet. Därefter frågar ordförande om teknik- och servicenämnden ger förvaltningen i uppdrag att se över rutinerna för att stärka informationen till politiken och ta fram åtgärder för att politiken skall vara delaktiga i beslutsprocesserna i en högre utsträckning och finner att så sker.

Förvaltningen ska återkomma med åtgärdsförslag senast till sammanträdet 2025-01-29.

Beslutsunderlag

- Initiativärende (SD) kring att ta fram rutiner för att stärka politikens delaktighet i beslutsprocessen

Paragrafen är justerad

Initiativärende teknik- och servicenämnden 2024-10-16

Bakgrund:

Det har uppdagats att projekt har genomförts utan politikens kännedom. Som exempel kan gångbanan längs Erikstorpsbäcken nämnas. Politiken är högsta ansvariga och måste ha vetskap samt vara med i en större uträkning i beslutsprocesserna.

Yrkande:

Förvaltningen får i uppdrag att se över rutinerna för att stärka informationen till politiken och ta fram åtgärder för att politiken skall vara delaktiga i beslutsprocesserna i en högre utsträckning.

Förvaltningen ska återkomma med åtgärdsförslag senast till sammanträdet 2025-01-29

Daniel Persson

Sverigedemokraterna

2. Medborgarförslag om att pensionärer får
äta lunch i kommunens skolmatsalar
TSN2024/162

Tjänsteskrivelse

2025-01-09

Hannes Wallberg | Utvecklingsledare

Dnr 181396

0734-64 70 39 |

hannes.wallberg@bollebygd.se

Teknik- och servicenämndens svar på medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar**Förslag till beslut**

Teknik- och servicenämnden beslutar att avslå medborgarförslaget.

Ärendet

Ann-Kristin Sjörén Stendahl föreslår i medborgarförslag inkommet 2024-09-25 att Bollebygds kommun ger tillgång att äta lunch i kommunens skolmatsalar för pensionärer/seniorer. Förslagsställaren menar att detta innebär att bidra till möten mellan generationerna samt att minska ensamheten bland äldre.

Bedömning

Teknik- och serviceförvaltningen anser att förslaget i grunden är positivt men utifrån en samlad bedömning tillsammans med rektorer i Utbildningsförvaltningen så görs bedömningen att det inte kan genomföras. Skolmatsalarna är en arbetsplats och inte en allmän plats. Elevernas trygghet bör prioriteras och om denna ska garanteras behöver alla seniorer/pensionärer lämna utdrag från belastningsregistret och signera avtal kring sekretess då eleverna behöver skyddas från att information om eleverna sprids till obehöriga personer.

Teknik- och serviceförvaltningen hänvisar till Restaurang Bollegården som är öppen och tillgänglig alla dagar under året för att minska ensamheten bland äldre.

Beslutsunderlag

- TSN2024/162 Teknik- och servicenämndens svar på medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar (tjänsteskrivelse)
- Medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar (2024-09-25) (Bilaga)

Skickas till

Ann-Kristin Sjörén Stendahl

BOLLEBYGDS KOMMUN

Teknik- och serviceförvaltningen

Ulf Krüger

Förvaltningschef

Hannes Wallberg

Utvecklingsledare

§97

KS2024/267

Inkommet medborgarförslag: Medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar**Beslut**

Kommunfullmäktige överlämnar medborgarförslaget till teknik- och servicenämnden för handläggning och beslut.

Ärendet

Ann-Kristin Sjören Stendahl föreslår i medborgarförslag 2024-09-25 att Bollebygds kommun ger tillgång att äta lunch i kommunens skolmatsalar för pensionärer/seniorer. Förslagsställaren menar att detta innebär att bidra till möten mellan generationerna samt att minska ensamheten bland äldre.

Beslutsunderlag

- Medborgarförslag om att pensionärer får äta lunch i kommunens skolmatsalar._Bortredigerad

Skickas till

Teknik- och servicenämnden

Paragrafen är justerad

Från: "Suzanna Bengtsson" <suzanna.bengtsson@bollebygd.se>
Skickat: Thu, 24 Oct 2024 17:08:29 +0100
Till: "Suzanna Bengtsson" <suzanna.bengtsson@bollebygd.se>
Ämne: VB: Medborgarförslag igen, jag hoppas allt är ok nu...

-----Ursprungligt meddelande-----

Från: Ann-Kristin Sjören Stendahl <akss@telia.com>
Skickat: den 25 september 2024 10:42
Till: Suzanna Bengtsson <suzanna.bengtsson@bollebygd.se>; helenehansson56 <helenehansson56@gmail.com>;
Håkan Alfredsson <hakon.alfredsson@telia.com>
Ämne: Medborgarförslag igen, jag hoppas allt är ok nu...

Till Bollebygds kommunfullmäktige
Medborgarförslag

Jag vill att Bollebygds kommun ger tillgång att äta lunch i våra skolmatsalar för oss pensionärer/ seniorer .
Detta innebär att bidra till möten mellan generationerna samt att minska ensamheten bland våra äldre.
Det finns fler exempel på kommuner som gör detta i vårt avlånga land

Med vänliga hälsningar
Ann-Kristin Sjören Stendahl
Egnahemsvägen 14
51734 Bollebygd
0730-219856

3. Medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40 TSN2024/166

Tjänsteskrivelse

2024-12-18

Hannes Wallberg | Utvecklingsledare

Dnr 181204

0734-64 70 39 |

hannes.wallberg@bollebygd.se

Teknik- och servicenämnden

Svar på medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40**Förslag till beslut**

Teknik- och servicenämnden ger förvaltningen i uppdrag att kontakta Trafikverket och utreda möjligheten att lösa problemet.

Ärendet

Kent Klar föreslår i medborgarförslag daterat 2024-10-16 att kommunen uppvaktar Trafikverket om problemet eftersom de förfogar över bron och vägen. Bakgrunden är att bron över RV40 är farlig för oskyddade trafikanter. Kommunfullmäktige har sedan skickat ärendet (KS2024/278) för hantering i teknik- och servicenämnden.

Beslutsunderlag

Medborgarförslag - TSN2024/166-1

Skickas till

Enhetschef VA/Gata

BOLLEBYGDS KOMMUN

Teknik- och serviceförvaltningen

Tjänsteskrivelse

2024-12-18

Ulf Krüger

Hannes Wallberg

Förvaltningschef

Utvecklingsledare

§108

KS2024/278

Inkommet medborgarförslag: Medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40

Beslut

Kommunfullmäktige överlämnar medborgarförslaget till teknik- och servicenämnden för handläggning och beslut.

Ärendet

Kent Klar föreslår i medborgarförslag daterat 2024-10-16 att kommunen uppvaktar Trafikverket om problemet eftersom de förfogar över bron och vägen. Bakgrunden är att bron över RV40 är farlig för oskyddade trafikanter.

Beslutsunderlag

- Medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40 ._Bortredigerad

Skickas till

Teknik- och servicenämnden

Paragrafen är justerad

Justerandes
sign

Utdragsbestyrkande

Från: Kent Klar <kent.welshcorgi@yahoo.com>

Skickat: den 16 oktober 2024 06:27

Till: Funktionsadress Kommunen <kommunen@bollebygd.se>

Ämne: Medborgarförslag om motet (trafikplats) 80 vid RV 40 .

Du får inte ofta e-post från kent.welshcorgi@yahoo.com. [Läs om varför det här är viktigt](#)

Bron över 40:an är farlig för oskyddade trafikanter .

På båda sidor av bron är enda platsen för gående och cyklister en smal remsa att ta sig över bron , mellan räcket och en sträckad linje mot biltrafiken (ofta bussar och lastbilar) .

Det är farligt ,mycket farligt , det behövs rejäla räcken eller "cementgrisar" eller dylikt

för att skydda cyklister och gående .

Min önskan är att kommunen uppvaktar Trafikverket om problemet eftersom de förfogar över bron och vägen.

Gångvägar och cykelvägar till/från bron blir ju kommunens arbete för den marken äger ju inte Trafikverket .

Bästa Hälsningar

Kent Klar

Brännelidsvägen 6

517 91 BOLLEBYGD

0724-492305

4. Verksamhetsplan och budget 2025

TSN2025/181

2025-01-09

Hannes Wallberg | Utvecklingsledare

Dnr 181398

0734-64 70 39 |

hannes.wallberg@bollebygd.se

Verksamhetsplan och budget 2025, teknik- och servicenämnden

Förslag till beslut

Teknik- och servicenämnden beslutar fastställa verksamhetsplan och budget 2025.

Ärendet

I verksamhetsplanen för 2025 är målen som tilldelats nämnden från kommunens budgetdokument specificerade, med "verksamhetsmål" (understödjande) samt aktiviteter. Likaså finns de utredningsuppdrag som tilldelats nämnden med.

Verksamhetsplanen utgör inriktningen för nämndens verksamhet för hela året, och stora delar av verksamhetsplanen återrapporteras i delårs- och helårsrapporten.

Ekonomiska förutsättningar

Teknik- och servicenämndens ram för 2025 är 25,8 mnkr. Alla enheter bedöms vara i strukturell balans efter kommunfullmäktiges beslut att höja VA-taxan med 23,5%.

Nämnden har ett totalt beslutat investeringsutrymme om 53,8 mnkr. varav reinvesteringar avser 24,5 mnkr.

Barnkonsekvensanalys

Verksamhetsplan och budget är ett styrande dokument för nämndens verksamheter. Enligt barnkonventionen, lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter;

- är alla barn lika mycket värda och har samma rättigheter

- har alla barn rätt att överleva och utvecklas,
- ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet
- har varje barn rätt att uttrycka sin åsikt och delta i beslut som rör dem.

Då teknik-och servicenämnden ansvarar för flera delar såsom lokaler, måltid och lekplatser så är det viktigt med dialog i dessa frågor såsom tex i matråd eller elevråd.

Beslutsunderlag

Verksamhetsplan och budget 2025, teknik- och servicenämnden, rapport

Skickas till

Förvaltningschef

Enhetschefer

Ekonomiavdelningen

HR-avdelningen

Kommunstyrelsen

Kommunfullmäktige

BOLLEBYGDS KOMMUN

Teknik- och serviceförvaltningen

Ulf Krüger

Förvaltningschef

Hannes Wallberg

Utvecklingsledare

Dnr:

Verksamhetsplan och budget 2025 för Teknik- och servicenämnden

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	5
2	Inledning.....	7
2.1	Verksamhetens funktion	7
2.2	Övergripande om nämndens verksamhet	7
3	Mål.....	9
3.1	Fokusområde: Skola.....	9
	<i>Politiska mål: Förskolor och skolor i Bollebygds kommun ska systematiskt utveckla utbildning och undervisning för att nå höga och jämna resultat.....</i>	<i>9</i>
3.2	Fokusområde: Företagande.....	9
	<i>Politiska mål: Företag i Bollebygd ska ha goda möjligheter att etableras, verka och utvecklas i kommunen. ....</i>	<i>9</i>
3.3	Fokusområde: Personalförsörjning – attraktiv arbetsgivare	10
	<i>Politiska mål: Bollebygds attraktivitet som arbetsgivare ska förbättras.....</i>	<i>10</i>
3.4	Fokusområde: Fritid	10
	<i>Politiska mål: Utveckla kommunens utbud av fritids- och kulturaktiviteter.....</i>	<i>10</i>
3.5	Fokusområde: Hållbarhet, samhällsutveckling och miljö 11	
	<i>Politiska mål: Samtliga nämnder ska arbeta med insatser som bidrar till att kommunens energianvändning minskar.....</i>	<i>11</i>
	<i>Politiska mål: Andelen ekologiska livsmedel ska vara minst 52 % 2025 .....</i>	<i>11</i>
	<i>Politiska mål: Andelen närproducerade livsmedel ska vara minst 75 % 2025.....</i>	<i>11</i>

	<i>Politiska mål: Bollebygds kommun ska ha en hög ambitionsnivå och öka takten i omställningen till en hållbar utveckling.....</i>	<i>11</i>
3.6	Fokusområde: Nämndens egna mål	11
	<i>Politiska mål: Digitalisering av arbetssätt. ....</i>	<i>11</i>
	<i>Politiska mål: Höga betyg på service.....</i>	<i>12</i>
	<i>Politiska mål: Uppföljning och utveckling.....</i>	<i>12</i>
4	Uppdrag.....	14
4.1	Fokusområde: Hållbarhet, samhällsutveckling och miljö	14
	<i>Samtliga nämnder ges i uppdrag att analysera kostnadsnivån i sina verksamheter utifrån nettokostnadsavvikelsen och ta fram och genomföra åtgärder så att verksamheter med högre kostnader närmar sig genomsnittet i riket.....</i>	<i>14</i>
	<i>Kommunfullmäktige ger teknik- och servicenämnden i uppdrag att arbeta vidare för att möjliggöra framtida avloppsrening i egen regi. ....</i>	<i>14</i>
5	Ekonomi	15
5.1	Budgetram	15
5.2	Internbudget	15
5.3	Resultaträkning	16
5.4	Investeringar.....	17
6	Medarbetare	19
7	Årets verksamhet i övrigt	20
8	Internkontroll	23
8.1	Nämndens internkontrollarbete för 2025.....	23
8.2	Övriga delar i internkontrollen.....	24

1 Sammanfattning

För ytterligare fördjupning, se respektive avsnitt i huvudrapporten.

Mål

Under 2025 strävar teknik- och serviceförvaltningen efter att öka robustheten, hållbarheten och kvaliteten hos varje enhet. Nämnden skall säkerställa trygga leveranser av vatten, avlopp, el och värme samtidigt som vi utvecklar och effektiviserar kommunens offentliga inomhus- och utomhusmiljöer. Viktigt är också att ha god servicenivå till kommuninvånare, företagare och till kommunens övriga förvaltningar inom exempelvis renhållning, måltid, lokalvård och på kommunens grönytor. Särskilda insatser görs för en fortsatt digitalisering av interna processer, både för att förbättra service och säkerställa effektivt nyttjande av skattemedel.

Ekonomi

Den totala budgeten för 2025 uppgår till 25,8 mnkr. Fokus ligger på att minska volatiliteten, bland annat genom långsiktiga investeringsstrategier inom infrastruktur och underhåll. Genom att planera resursnyttjandet mer strategiskt förväntas förvaltningen kunna sänka de totala kostnaderna över tid. För att tydligare särskilja taxe- och skattefinansierad verksamhet delas redovisningen upp inom VA & Gata samt inom Park & avfall. VA delen har under 2024 varit i strukturell obalans men i och med höjning av VA taxan kommer det finnas betydligt bättre förutsättningar att hålla budgetram. Förändringsuppdraget för nämnden är 1% effektivisering. Nämndens budget är snäv och förutsätter att förvaltningens enheter kontinuerligt och aktivt arbetar med effektivisering samt tar ansvar för det gemensamma resultatet.

Medarbetare

Förvaltningens anställda är nyckeln till att nå verksamhetsmålen. Under året prioriteras satsningar på kompetensutveckling, arbetsmiljöförbättringar och intern kommunikation. Detta ska öka både medarbetarnas engagemang och effektivitet samtidigt som vi stärker arbetsgivarens attraktivitet. Inom varje

enhet är målet också att det skall finnas en naturlig avlastning för enhetscheferna via samordnare eller administratör. En ökning av samverkan mellan förvaltningens enheter och medarbetare är också ett viktigt område att arbeta vidare med. Förvaltningen skärper också måltalet för sjukskrivningarna där skyddskommittéarbetet är en viktig del att följa upp.

Övrigt

Förutom de nämnda fokusområdena är hållbarhet, säkerhet och teknisk utveckling vägledande principer. Dessa områden inkluderar intensifierade satsningar på klimatneutral drift, höjd säkerhet i tekniska system och bättre anpassning till nya regelverk samt framtida krav. Krisledningsarbetet i slutet av 2024 angående en olåst lucka till en vattenreservoar kommer att bidra till att arbetet med kontinuitetsarbetet fortsätter att utvecklas med lärdom av denna händelse.

Kommunens avloppsreningsverk i Bollebygd har tillstånd att brukas i sin nuvarande form fram till och med 2025. Det är många delar som skall falla på plats innan tillstånd finns och ansökan om förlängning skickade in under 2024. Den kommunala VA-sektorn står inför viktiga utmaningar.

Det finns behov av att genomföra en ökad investerings- och förnyelsetakt. Förvaltningen kommer att arbeta med flertalet större investeringar, som återfinns i lokalresursplanen och på förvaltningens reinvesteringslista.

2 Inledning

2.1 Verksamhetens funktion

Verksamhetens funktion

Detta dokument är teknik- och servicenämndens verksamhetsplan och budget för 2025. I planen anges vilka mål som ska nås under året och vilken budget som är styrande, samt en övergripande beskrivning av verksamheternas inriktning för det kommande året.

2.2 Övergripande om nämndens verksamhet

Teknik och servicenämnden består av 5 ledamöter och 5 ersättare. Nämndens ordförande är Sverre Fredriksson (M) och vice ordförande är Caroline Nordengrip (SD). Nämnden är ett operativt nav i kommunen och ansvarar bland annat för:

- De kommungemensamma servicefunktionerna som utgörs av de 5 enheternas ansvarsområden
- Drift, underhåll och långsiktigt värdesäkrande av kommunens fasta egendom. Förvaltningen har en omfattande reinvesteringsbudget
- Projektering och projektgenomförande av anläggningar för kommunal service inom förvaltningens ansvarsområden.
- Förhyra fastigheter och vissa anläggningar samt utarrendera, hyra ut eller upplåta fastighet med fastighetstillbehör såsom byggnad, anläggning eller lokal som tillhör kommunen.
- Drift, underhåll och förvaltning av kommunens skog.
- Anläggningar, utbyggnad, drift och underhåll av gator, vägar, torg, parkmark och andra allmänna platser som kommunen är huvudman för.
- Utbyggnad, värdesäkring, drift och underhåll av kommunens vattenverk, avloppsverk och ledningsnät för VA.
- Drift och förvaltning av kommunens renhållningsverksamhet.

I förvaltningen arbetar cirka 100 medarbetare. Yrken som finns inom

ansvarsområdet är bland annat chefer, samordnare, utvecklingsledare, lokalvårdare, måltidsbiträde, tekniker och kockar. Förvaltningens medarbetare verkar på samtliga arbetsplatser och ytor i kommunen.

Nämnden bildades 2024 och har under det gångna året arbetat med att sätta strukturer och skapa förutsättningar för en effektiv och långsiktig verksamhetsstyrning.

Inför 2025 ligger mycket fokus på vidareutveckling av verksamheten, samverkan och digitalisering. Nämndens verksamheter kommer från ett tufft budgetår där enheterna behövt ta ansvar för det gemensamma resultatet. Efter kommunfullmäktiges beslut att höja VA-taxorna är bedömningen att alla nämndens enheter är i strukturell ekonomisk balans.

3 Mål

Kommunfullmäktige har angett mål för kommunens verksamheter. Teknik- och servicenämnden kommer under 2025 att arbeta med nedan mål. Måluppfyllnaden rapporteras i delårs- och årsrapporten.

3.1 Fokusområde: Skola

Politiska mål: Förskolor och skolor i Bollebygds kommun ska systematiskt utveckla utbildning och undervisning för att nå höga och jämna resultat.

Aktiviteter för att uppnå målet
Fortsätta erbjuda barn och elever en varierad kost som följer Livsmedelsverkets råd.
Fortsätta med planerat underhåll av inre och yttre miljö för att säkerställa god arbets- och studiemiljö.
Fortsätta och utveckla arbetet med att säkerställa en hälsosam inomhusmiljö och rena skollokaler.

3.2 Fokusområde: Företagande

Politiska mål: Företag i Bollebygd ska ha goda möjligheter att etableras, verka och utvecklas i kommunen.

Aktiviteter för att uppnå målet
Implementering och utvärdering av Grönt kort.
Insamling av ensilageplast på ÅVC.
Medverka på näringslivsträffar.

Verksamhetsmål: Kritik på teknik

Indikatorer	Mål
Undersökning "Kritik på teknik".	>60%

3.3 Fokusområde: Personalförsörjning – attraktiv arbetsgivare

Politiska mål: Bollebygds attraktivitet som arbetsgivare ska förbättras.

Aktiviteter för att uppnå målet
Närvarande och involverande ledarskap.
Delaktighet och inflytande; ta vara på alla medarbetares tankar, åsikter och idéer.
Säkerställ ett samtalsklimat som är öppet och tillåtande.
Erbjuda goda utvecklingsmöjligheter för att ta vara på erfarenhet inom förvaltningen.
Systematiskt arbetsmiljöarbete
Tidiga stödinsatser vid upprepade korttidsfrånvaro.
Säkerställ rimlig arbetsbelastning för personalen.
Kontinuerligt kompetensförsörjningsarbete.

Verksamhetsmål: Sjukfrånvaron skall vara låg.

Indikatorer	Utfall 2024	Mål
Statistik från personalsystemet.	6,5%	<7,5%

Verksamhetsmål: Utfall i HME totalindex ska vara över 80 vilket motsvarar genomsnittet i riket

Indikatorer	Utfall 2024	Mål
Hållbart Medarbetar Engagemang (HME).	89%	>80%

3.4 Fokusområde: Fritid

Politiska mål: Utveckla kommunens utbud av fritids- och kulturaktiviteter.

Aktiviteter för att uppnå målet
Reinvestera i idrottslokaler.
Påbörja arbetet med elljusspår i Rinnaområdet.

3.5 Fokusområde: Hållbarhet, samhällsutveckling och miljö

Politiska mål: Samtliga nämnder ska arbeta med insatser som bidrar till att kommunens energianvändning minskar.

Aktiviteter för att uppnå målet
Fortsätta byte av belysning till LED.
Med genomförd solcellsutredning som grund, installera solceller på kommunens fastigheter.
Fortsätta omställningen till en grönare fordonsflotta tillsammans med övriga förvaltningar inom kommunen.

Politiska mål: Andelen ekologiska livsmedel ska vara minst 52 % 2025

Indikatorer	Utfall 2023	Utfall 2024	Mål
Inköpsstatistik.	49%	49%	>52%

Politiska mål: Andelen närproducerade livsmedel ska vara minst 75 % 2025

Indikatorer	Utfall 2023	Utfall 2024	Mål
Inköpsstatistik.	72%	72%	>75%

Politiska mål: Bollebygds kommun ska ha en hög ambitionsnivå och öka takten i omställningen till en hållbar utveckling

Aktiviteter för att uppnå målet
Fortsätta arbetet med att förse kommunens lokaler med bättre möjligheter till källsortering.
Fortsätta arbetet med minskad klimatpåverkan kopplat till livsmedelsinköp inom ramen för Klimat2030.
Fortsätta arbetet med att minska matsvinnet inom ramen för Avfallsplanen och Klimat2030.
Öka samverkan med angränsande kommuner i arbetet med avfallshantering.

3.6 Fokusområde: Nämndens egna mål

Politiska mål: Digitalisering av arbetssätt.

Aktiviteter för att uppnå målet
Fortsätta utveckla digitala lösningar inom lokalvården för att effektivisera och förbättra onboarding.

Aktiviteter för att uppnå målet

Implementera applikation för att enklare informera invånarna.

Samverka med övriga nämnder i arbetet med e-tjänster.

Verksamhetsmål: AI-implementering i verksamheterna.

Aktiviteter för att uppnå målet

Kontinuerligt arbete med att effektivisera processer genom AI-implementering. Särskilt fokus på monotona och administrativa uppgifter.

Bygga och implementera egna GPT:er/applikationer samt nyttjande av artificiell intelligens för att effektivisera arbetsflöden och onboarding.

Politiska mål: Höga betyg på service.

Aktiviteter för att uppnå målet

Fortsätt hålla husmöten.

Arbeta fram en modell för att mäta kundnöjdhet inom lokalvård och ÅVC.

Kartlägga behov av enkelt avhjälpna hinder (EAH) inom kommunen.

Mäta elevernas nöjdhet kopplat till skolmältiden.

Mät kundnöjdheten för restaurang Bollegården.

Verksamhetsmål: Behålla en hög kundnöjdhet i fastighetssystemet "DeDu".

Indikatorer	Utfall 2024	Mål
Utvärdering av utfört arbete.	95%	>90%

Verksamhetsmål: Kritik på teknik.

Indikatorer	Mål
Undersökningen "Kritik på teknik".	>60%

Politiska mål: Uppföljning och utveckling.

Aktiviteter för att uppnå målet

Utvärdera och utveckla digitala körjournaler.

Verksamhetsmål: Främja samverkan över enhetsgränser inom förvaltningen.

Aktiviteter för att uppnå målet
--

Workshop med fokus på ökad samverkan, över enhetsgränserna.
---

4 Uppdrag

Utredningsuppdragen återrapporteras i delårs- och årsrapporten.

4.1 Fokusområde: Hållbarhet, samhällsutveckling och miljö

Samtliga nämnder ges i uppdrag att analysera kostnadsnivån i sina verksamheter utifrån nettokostnadsavvikelsen och ta fram och genomföra åtgärder så att verksamheter med högre kostnader närmar sig genomsnittet i riket

Ekonomiavdelningen tar ett samlat grepp kring utredningsuppdraget som avser nettokostnadsavvikelsen för att främja nytänkande och analyser från nya perspektiv.

Kommunfullmäktige ger teknik- och servicenämnden i uppdrag att arbeta vidare för att möjliggöra framtida avloppsrening i egen regi.

VA-enheten arbetar med uppdraget under året och återrapporterar status till nämnden, löpande.

5 Ekonomi

5.1 Budgetram

Ram 2024	23,8
Tillskott och avgående, inklusive förändringsuppdrag	0,8
Teknisk justering	1,0
VA dagvatten	0,3
Ram 2025	25,8

Inför 2025 gjordes stora ändringar i fördelningsnycklarna gällande de olika nämndernas (och verksamheternas) nyttjande av kommunens lokaler. I samband med det flyttades en del av ramen från övriga nämnder till teknik- och servicenämnden. Det innebär att redovisningen bättre speglar det faktiska lokalnyttjandet. Andra delar som påverkar ramen är PO-avgifterna som är väsentligt lägre än föregående år, samt beslutet som fattades i kommunfullmäktige att tilldela teknik- och servicenämnden 0,25 mnkr. för hantering av dagvatten. I samband med detta fattades också beslutet att VA-verksamheten skall betala internränta enligt den genomsnittliga inlåningsräntan (vilket innebär ett netto om cirka noll).

5.2 Internbudget

mnkr.	Budget 2025	Budget 2024
Teknik- och servicenämnden	0,6	0,7
Stab	8,2	7,5
Fastighet	0,9	0,1
Gata	9,7	9,3
Park	6,2	6,3
Lokalvård	0,0	0,0
Måltid	0,0	0,0
Åsastugorna	0,0	0,0
VA	0,3	0,0
Renhållning	0,0	0,0

Teknik- och servicenämnden	25,8	23,8
-----------------------------------	-------------	-------------

Från årsskiftet 2024/2025 bryts enheterna VA/Gata och Renhållning/Park upp för att förenkla redovisning och tolkning av de olika verksamheternas resultat. Enhetscheferna behåller sina ansvar så uppdelningen är inte kostnadsdrivande. Det innebär att taxe- och skattefinansierad verksamhet inte blandas på en enhet, vilket sannolikt leder till bättre förståelse för de olika verksamheternas budget, prognos och utfall.

5.3 Resultaträkning

Tabell och beskrivning

mnkr.	Budget 2025	Budget f.g. år
Taxeintäkter	63,5	61,7
Hysesintäkter	52,0	48,5
Övriga intäkter	14,5	14,1
Summa intäkter	130,0	124,3
Bidrag	-1,0	-1,0
Köpt verksamhet	-12,6	-11,6
Personalkostnader ink. arvoden	-53,1	-49,8
Lokal- och fastighetskostnader	-5,9	-5,8
Övriga kostnader	-43,8	-43,6
Kapitalkostnader	-39,3	-36,4
Summa kostnader	-155,8	-148,2
Nettokostnad	-25,8	-23,8

För 2025 har nämnden budgeterat med väsentligt högre intäkter för de taxefinansierade verksamheterna, främst VA, efter beslut i kommunfullmäktige att höja taxan med 23,5%. Hysesintäkterna höjs till följd av tillskott för el- och personalförstärkning (vilket läggs på internhyran), samt tillkommande fastighetsförvärv under 2024.

Personalkostnaderna är högre budgeterade än föregående år eftersom

nämnden fått tillskott för nya tjänster samt tillsätter vakanser (främst inom VA och Gata).

Kapitalkostnaderna blir högre, både till följd av betydande investeringar i fastigheter och infrastruktur men också till följd av höjd internränta för VA-verksamheten.

Sammantaget ligger nettokostnadsavvikelsen (kostnadsutvecklingen mellan åren) på cirka 8% och den nominella nettokostnadsavvikelsen på 2,0 mnkr.

5.4 Investeringar

Investeringar	Mnkr.
Reinvesteringar Fastighet	10,0
Reinvesteringar Gata*	4,5
Reinvesteringar Avfall/Park	1,0
Reinvesteringar Vatten och avlopp	9,0
Summa reinvesteringar	24,5
Omlädningsrum idrottshall	4,7
Elljusspår Rinna	3,0
Belysning gata	4,0
Beredskap - frystorkad mat	1,0
Solceller	4,7
Avläsningsutrustning ÅVC	0,1
VA - Digitala vattenmätare	0,5
VA - Lås- och larmsystem	1,0
VA - Processlösning reningsverk	5,5
Åsastugorna servicebyggnad	4,8

Investeringar	Mnkr.
Summa övriga investeringar	29,3
Summa totala investeringar	53,8
<i>Varav skattefinansierad</i>	<i>36,7–37,7</i>
<i>Varav taxefinansierad</i>	<i>16,1–17,1</i>

* I posten för "reinvesteringar Gata" ligger även utbyggnad av GC-nätet med.

Under 2025 ligger fokus på proaktivitet och långsiktigt värdesäkrande av ledningsnät, anläggningar, fastigheter och infrastruktur. Flera av investeringarna kommer innebära långsiktiga kostnadsbesparingar och hjälpa nämnden nå de beslutade målen.

Gällande reinvesteringarna är majoriteten av budgetarna specificerade för diverse projekt, med undantag för cirka 7 mnkr. hos VA/gata som specificeras i samråd med ny projektledare och trafikingenjör som tillträder sina tjänster i februari. Viss del av fastighetsenhetens reinvesteringsbudget är planerad att användas till omklädningsrummen i idrottshallen och "toppar upp" projektet för att få till en så bra och långsiktig lösning som möjligt.

6 Medarbetare

Nämnden har under det gångna året behövt göra avkall på viss kompetensutveckling och förskjutning av rekryteringar då budgetläget var mycket tufft. Under 2025 prioriteras därför kompetensutveckling hos samtliga enheter. Den kompetensutveckling som genomförs skall följa de mål som beslutas i verksamhetsplanen och leda till stärkt kompetens och en robustare verksamhet på lång sikt.

I övrigt arbetar nämnden kontinuerligt med arbetsmiljö- och chefsfrågor i linje med vad som beskrivs i avsnitt 3:3 (Fokusområde: Personalförsörjning – attraktiv arbetsgivare). Enligt politiskt beslut kommer det framöver bara rekryteras heltidstjänster då heltidsarbete ska vara norm för alla.

Arbetsmiljön har betydelse för både hälsan och sjukfrånvaron. Genom bland annat röda tråden uppmärksammar medarbetare sin chef om de inte mår bra. Chefen ska agera på tidiga signaler på ohälsa. Ett närvarande och engagerat ledarskap ska känneteckna förvaltningen. Kommunikation och bra samverkan skapar trygghet bland medarbetarna och ökar förutsättningarna för en väl fungerande arbetsplats. Fortsatt arbete kommer ske utifrån tillitsfull dialog där målet är att god delaktighet för samtliga medarbetare.

7 Årets verksamhet i övrigt

Gemensamt

Nämnden har flera egna mål med bland annat fokus på digitalisering och kundnöjdhet vilket också speglar den planerade verksamheten för det kommande året. För att säkerställa gott resursutnyttjande, god arbetsmiljö, måluppfyllnad och stabilitet i verksamheterna behöver vi effektivisera arbetet samt automatisera/minimera monotona och repetitiva processer. Under året kommer vi också att lägga särskilt fokus på att skapa en effektiv och välfungerande introduktionsprocess för nyanställda - särskilt de som har solitära roller. En ökning av samverkan mellan förvaltningens enheter och medarbetare är också ett viktigt område att arbeta vidare med under 2025 liksom att nämndens arbete med kontinuitetsplaner fortskrider.

Fastighet

Enheten fortsätter att förstärka sin organisation genom rekrytering av samordnare/administratör och fokuserar på proaktiva insatser för att minska energiförbrukningen, bland annat genom energieffektivisering, utfasning av lysrör och installation av solceller. DeDu-systemet används för att förbättra felanmälningar och underhåll med sikte på ökad nöjdhet. Enheten bidrar till kommunens åtaganden i "Klimat 2030" och effektiviserar fordonshanteringen genom upphandling av elbilar men är här beroende av andra nämnders engagemang. Under året pågår flera byggprojekt, exempelvis byte av ventilationsanläggningar, fasad- och takrenoveringar samt uppgradering av belysning och lekplatsutrustning.

Gata

Enheten planerar asfalteringsarbeten på utvalda vägsträckor i Bollebygd och Olsfors och byter successivt ut vägbelysning till LED vilket leder till minskade driftskostnader. En ny trafikingenjör påbörjar sitt arbete med att utveckla strukturer och inventera tillgångar. Dessutom upphandlas nya ramavtal för markentreprenad och beläggningsarbeten.

VA

Enheten byter ledningar på Tiokampsvägen och Diskusvägen samt fortsätter

arbetet mot tillskottsvatten. Projektering för framtida ledningsreovering pågår och digitala vattenmätare installeras för effektivare avläsning. Underhållsplaner för anläggningar tas fram, reoveringsarbeten utförs på reningsverk och processförbättringar genomförs i samband med nya miljötillstånd. Ny projektledare och VA-ingenjör rekryteras för att stärka organisationen och fylla de vakanser enheten har haft under 2024. Vidare kommer arbetet med förlängning av tillfälligt miljötillstånd för reningsverket kräva betydande insatser

Park

Enheten fortsätter utveckla kommunens parker, lekplatser och badplatser samt främja biologisk mångfald. Automatiserad gräsklippning utökas, maskinparken konverteras till eldrift och samarbete med entreprenörer i skogsområden fortgår. Möjligheterna att återinvestera skogens avkastning i till exempel uteklassrum undersöks. Enheten kommer påbörja arbetet med att utbilda personalen via Trädgårdsnäringens centrala yrkeskommitté (TCYK). Detta görs för att kvalitetssäkra personalens yrkeskompetens och att de får ett yrkesbevis.

Avfall

Enheten utvecklar återvinningsstationen (ÅVC) för att möta framtida krav och stärker personalens kompetens inom avfallsområdet. Investeringar i komprimatorer (roll-pac) minskar transporter, nytt avtal för textilinsamling startas och samverkan med entreprenörer fortgår för att säkerställa god service. Ramavtal för farligt avfall och grovavfall upphandlas på nytt, fler fastighetsägare av flerfamiljshus ansluts till fastighetsnära insamling och information publiceras inför kommande införande av 4-fackskärl under 2026.

Lokalvård

Enheten satsar på kontinuerlig kompetensutveckling och certifiering (PRYL) för ökad kvalitet och yrkes stolthet. Resultat från tillsyn i förskolor, skolor och fritidsverksamhet följs upp och åtgärder planeras. Arbetet mot miljömål om giftfria skolmiljöer fortsätter, liksom stödjande insatser för klimatprojekt och minskad förbrukning av engångsartiklar. Pilotprojekt för sortering inleds, och

dialog med rektorer utvecklas för att förbättra rutiner och ansvarsfördelningar.

Måltid

Enheten fortsätter servera näringsriktig, hållbar mat med särskilt fokus på minskat matsvinn. Klimatmålen för matsvinn följs upp dagligen i köken, och sorteringen av avfall förbättras i linje med avfallsplanen. En förstudie kring måltidsmiljön på Bollebygdskolan genomförs och en gränsdragningslista för förskolorna tas fram. Kompetensutveckling och erfarenhetsutbyten mellan köken prioriteras.

8 Internkontroll

8.1 Nämndens internkontrollarbete för 2025

Risk- och väsentlighetsanalys

Risk- och väsentlighetsanalys är framtagen i ledningsgruppen och presenterad för nämnden. Sedan genomfördes workshop tillsammans med samtliga ledamöter i nämnden under sammanträdet 27 november 2024. Under workshoppen lades några nya risker till och värdering av riskerna uppdaterades.

Nr.	Risk	Konsekvens	Sannolikhet	Total
1	Risk för matförgiftning i storkök - egenkontroll livsmedel	4	1	4
2	Verktyg och maskiner: Att arbeta med maskiner, verktyg eller eldriven utrustning kan orsaka skador om de inte hanteras på rätt sätt	2	2	4
3	Utebliven tömning av hushållsavfall och slam	2	2	4
4	Kemikalier på städvagnar	2	2	4
5	Arbete i trafikerade miljöer	2	2	4
6	Att vi inte uppfyller myndighetskrav	2	2	4
7	Ensamarbete för lokalvårdare	3	2	6
8	Att en person med specialkost får fel kost	4	2	8
9	Fallrisk: Att arbeta på höga höjder (t.ex. tak/stegar) kan leda till fallolyckor om säkerhetsrutiner inte följs.	4	2	8
10	Tunga lyft: Medarbetare kan skadas om de lyfter tunga föremål på fel sätt.	2	4	8
11	Ensamarbete för driftpersonal	4	2	8
12	Miljöfarligt utsläpp (t.ex. bräddning avloppsvatten, kemikalier)	3	3	9
13	Kompetensbrist	3	3	9
14	Kontaminering dricksvatten (bristande rutiner/olyckor/sabotage/grundvattenpåverkan)	3-4	3	9-12

Under workshoppen var krisberedskap och VA-risker i största fokus, vilket också återspeglas i internkontrollplanen nedan där risker med total poäng om >9 lyfts in.

Alla risker som är identifierade i risk- och väsentlighetsanalysen arbetas med även om de har en total värdering om <9. Utifrån genomförd risk- och väsentlighetsanalys inklusive workshop så har nedan internkontrollplan tagits fram:

Internkontrollplan

Nr	Process Rutin/system	Kontrollmoment	Kontrollansvar	Metod
1	Vattenförsörjning	Regelbunden tryckkontroll, kvalitetsprovtagning, larmövervakning	VA-chef, VA-ingenjör	Mätningar, provtagningar, dokumentation och avvikelshantering
2	Personal- och kompetensförsörjning	Återkommande kompetenskartläggning	Förvaltningschef, Utvecklingsledare	uppföljning av utbildningsinsatser, genomförande av kartläggning
3	Avloppshantering	Regelbunden visuell inspektion, larmövervakning, funktionskontroller	VA-chef, VA-ingenjör	Förebyggande underhåll av ledningar och pumpstationer, beredskapsplaner vid driftstopp
4	Krisberedskap	Beslut om "Plan A", "Plan B" och Nödvattenplan	Förvaltningschef	Workshop

8.2 Övriga delar i internkontrollen

Utöver internkontrollen som presenteras ovan görs också en kontroll av ekonomiavdelningen för att säkerställa god redovisningssed och att de ekonomiska riktlinjerna följs. Detta görs genom stickprov av kontrollmomenten nedan:

- Attest
- Representation
- Investeringsprojekt
- Momskontroll
- Externa utförares ekonomiska förehavanden
- Bilar
- Manuella utbetalningar

Verksamhetens systematiska brandskyddsarbete

Brandskyddsarbetet i kommunens fastigheter sköts systematiskt via förvaltningens underhållssystem DeDu. Här genereras regelbundna kontroller av olika brandskyddsrelaterade områden, såsom utrymningsplaner, utrymningsvägar, nödbelysning, branddörrar, släckutrustning och elinstallationer. Dessa kontroller utförs tillsammans med verksamheternas egna brandskyddsansvariga för att säkerställa ordning och reda i lokalerna.

Brandlarmen i fastigheterna funktionstestas både skarpt till den externa larmmottagaren (SÄRF) och internt på månadsbasis och kvartalsvis. Därtill genomförs årliga revisioner av brandlarmanläggningarna av externa kontrollanter.

Även elrevisionerna, där elinstallationerna och nödbelysningen kontrolleras, sker regelbundet var tredje år.

Genom systematiskt brandskyddsarbete säkerställer nämnden ett väl fungerande brandskydd i kommunens fastigheter.

5. Gångbanan Tyftet TSN2025/180

2025-01-09

Hannes Wallberg | Utvecklingsledare

Dnr 181393

0734-64 70 39 |

hannes.wallberg@bollebygd.se

Teknik- och servicenämndens

presidium

Gångbanan Tyftet

Förslag till beslut

Teknik- och servicenämnden beslutar att avvakta med projektet.

Ärendet

Ärendet avser byggnationen av lokalgatan Olofs väg och dess koppling till gångvägen vid Tyfta hages väg, vilket är del av en exploatering enligt detaljplanen. Ursprungligen planerades en gångbana mellan Olofs väg och Tyfta hages väg, men projektet har försenats på grund av ett överklagande. Byggandet av Olofs väg och gångbanan var tänkt att ske samtidigt.

Tidigare beslut:

- Samhällsbyggnadsnämnden har tidigare beslutat att ge förvaltningschefen delegation att upphandla och genomföra entreprenaden för Tyftet etapp 3, Olofs väg.
- 6 miljoner kronor avsattes ur investeringsbudgeten 2020 för projektet, med villkor att kommunfullmäktige fattar erforderliga beslut.

Dom i Vänersborgs tingsrätt:

Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt har beslutat att upphäva Jävsnämnden i Bollebygds kommuns beslut om mark- och bygglov för en gångbana

mellan Tyfta Hages väg och Olofs väg. Domen anger att åtgärden strider mot detaljplanens bestämmelser, som föreskriver att området ska bevaras som äng med naturkaraktär. Domstolen bedömer att en asfalterad gångbana inte är förenlig med planens krav på att området ska hållas öppet och ängskaraktären bevaras. Ärendet återförvisas till nämnden för fortsatt handläggning i enlighet med domskälen.

Ekonomiska förutsättningar

Den ekonomiska bedömningen är att en icke asfalterad väg innebär väsentligt högre underhållskostnader, vilka förvaltningen inte anser rimliga i relation till vinsten en grusad gångväg hade inneburit för allmänheten.

Beslutsunderlag

TSN2025/180 – Gångvägen Tyftet (tjänsteskrivelse)

TSN2025/180 – Vänersborgs TR P 4951-23 Dom 2024-09-03 (bilaga)

TSN2025/180 – Karta (bilaga)

Skickas till

Bygg- och miljöförvaltningen

BOLLEBYGDS KOMMUN

Teknik- och serviceförvaltningen

Ulf Krüger

Förvaltningschef

Hannes Wallberg

Utvecklingsledare

PARTER**Klagande**

1. Eva Bengtsson
Tyfta Hages väg 20
517 37 Bollebygd

2. Petri Naumanen
Tyfta Hages väg 20
517 37 Bollebygd

Ombud för 1 och 2: Advokaten Hans Nordström
Wesslau Söderqvist Advokatbyrå Väst HB
Magasinsgatan 18 A
411 18 Göteborg

Motparter

1. Bollebygds kommun
517 83 Bollebygd

2. Jävsnämnden Bollebygds kommun
Ballebovägen 2
517 83 Bollebygd

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut 2023-10-23 i ärende nr 14366-2023, se bilaga 1

SAKEN

Marklov

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår klagandenas yrkande om syn på stället
2. Med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver mark- och miljödomstolen Jävsnämnden Bollebygds kommuns beslut den 7 mars 2023, § 2, dnr JN2023/2

och återförvisar målet till jävsnämnden för fortsatt handläggning i enlighet med domskälen.

YRKANDEN M.M.

Eva Bengtsson och Petri Naumanen (Erikstorp 1:208) har yrkat att mark- och miljödomstolen med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver jävsnämndens beslut med dnr JN2023/2. De har även yrkat syn på plats. De har hänvisat till vad de anfört i länsstyrelsen samt tillagt bl.a. följande.

Den ökade trafiken som den asfalterade vägen kommer att medföra är motsatsen till vad som får anses vara representativt för en äng. För det fall att det är nödvändigt för kommunen att anlägga en transportsträcka på platsen har kommunen att endera upphäva detaljplanen eller att anlägga en gångstig som är förenlig med naturen och i synnerhet aktuell detaljplan.

De kan vidare konstatera att anläggningar som behövs för nyttjandet av ett område med en viss planbestämmelse vanligtvis också är förenligt med detaljplanen. De gör dock gällande att den ansökta åtgärdens syfte inte är att möjliggöra ett planenlig nyttjande av området utan i stället att förbinda två bostadsområden. Den ansökta åtgärden är således inte förenlig med användningsbestämmelserna i den gällande detaljplanen.

Den ansökta åtgärden är inte lämplig i sin utformning mot bakgrund av den branta lutningen (större än 9 m; vilket även framgår av ingivna relationsritningar) där anläggning och asfaltering av gångbana avses att genomföras. En asfalterad gångbana med den ansökta åtgärdens lutning riskerar att utgöra en fara för människors hälsa. En naturlig stig minskar risken för halkolyckor samt behovet av vinterunderhåll.

Det är befogat med syn då det inte är uppenbart obehövligt. Syn är nödvändigt för att kunna belysa att asfaltering inte är en lämplig åtgärd i förhållande till detaljplanen plankarta som föreskriver användningsområdet ”äng”. Eftersom en asfaltering av den ”branta” backen medför en uppenbar risk för skada för gångtrafikanter bör denna omständighet omfattas av syn.

Bollebygds kommun och **Jävsnämnden i Bollebygds kommun** har fått tillfälle att yttra sig över överklagandena, men har inte avhört.

DOMSKÄL

Yrkande om syn

Klagandena har yrkat syn bl.a. för att visa ”branta backen” och bevisa att åtgärden är planstridig. I 3 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar anges att domstolen ska hålla syn på stället, om det behövs. Mot bakgrund av domstolens begränsade prövning, vad bevistemat för synen är och utgången i målet, se nedan, behövs det inte hållas syn i målet.

Bedömning i sak

Gällande detaljplanbestämmelser (i två detaljplaner) och bestämmelser i övrigt som är aktuella i målet framgår i allt väsentligt av länsstyrelsens beslut.

Mark- och miljödomstolen har gått igenom utredningen i målet samt övervägt vad de klagande har anfört.

Invändningar om formella brister

Mark- och miljödomstolen konstaterar att jävsnämnden beslutade gällande bygglov och marklov i aktuellt ärende den 7 mars 2023 såsom klagandena invänt, och inte den 28 februari 2023 såsom framgår av kungörelsen avseende beslut om lov.

Länsstyrelsen har inte bemött denna invändning särskilt, men anför som skäl att eventuella brister i delgivningsförfarandet inte utgör skäl för upphävande av nämndens beslut eftersom klagandena ändå överklagat i tid. Domstolen instämmer i denna bedömning och vidare att felskrivningen i kungörelsen inte heller påverkat klagandena menligt. Det föreligger således inte på denna grund skäl för upphävande.

Klagandena har vidare invänt bl.a. att överklagandehänvisning hänvisar till Borås kommuns hemsida. Domstolen noterar att följande framgår av nämndens beslut avseende överklagande:

”Beslutet inklusive avgiften kan överklagas hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Ett skriftligt överklagande ska ha kommit till Jävsnämnden inom tre veckor från den dag den klagande tog del av beslutet. Besvärshänvisning - Så här överklagar du, boras.se/overklagabygglov”

Till viss del är informationen om överklagande inte konsekvent utformad och det föreligger en brist att boras.se nämns (dvs. Borås), vilket verkar bero på att ärendet har handlagts av bygglovsarkitekt från Borås stad och sen föredragits inför Jävsnämnden i Bollebygd kommun. Mot bakgrund av att det ändå framgår att överklagandet ska ha kommit till jävsnämnden, och då klagandena har inkommit med sitt överklagande i rätt tid till rätt instans anser inte domstolen att det föreligger skäl att upphäva jävsnämndens beslut på denna grund.

Bedömning gällande materiella invändningar

Såsom framgår av det överklagade beslutet omfattas aktuellt område enligt ansökan av två detaljplaner; 43 och 35, lagkraftvunna den 11 september 2018 respektive den 22 december 2011. Av plankarta och planbestämmelser framgår att markanvändningen för området ska vara *Park med naturkaraktär* respektive *Park med naturkaraktär* samt *Äng*, och för äng framgår det av planbestämmelserna att området ska hållas öppet och ängskaraktären bevaras.

Mark- och miljödomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att kommunens ansökan – med hänsyn till de åtgärder som nämns, d.v.s. hårdgjord gångbana, asfalt/belysning – får anses innefatta ansökan om både mark- och bygglov, även om inte kryss placerats i rutan för bygglov utöver rutan för marklov.

Frågan att ta ställning till är om åtgärderna som sådana kan anses planenliga, och då aktualiseras främst planbestämmelsen *Äng – Området ska hållas öppet och ängskaraktären bevaras*. Av planbeskrivningen, som förvisso inte är bindande, men däremot vägledande för tolkningen av planbestämmelsen framgår bl.a. följande.

”Det centrala grönområdet föreslås utformas med strövstigar som leder ut i skogen och till befintliga gångvägar i söder. Området benämns i planen som parkmark med naturkaraktär, där ängskaraktären skall bevaras.”

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att ansökt asfalterad gångbana inte kan anses uppfylla det som planbeskrivningen anger ”utformas som strövstigar” och att åtgärden därför utgör en planavvikelse i förhållande till bestämmelsen att den berörda marken ska utgöra ”Äng – området ska hållas öppet och ängskaraktären bevaras”. Detta gör sig gällande även om de ansökta åtgärderna, asfaltering och belysning av gångbana, inte berör särskilt stor del av planområdet. Med hänsyn till ovanstående gör därför domstolen bedömningen att den ansökta åtgärden strider mot detaljplanen (9 kap. 30 § första stycket 2 plan- och bygglagen [2010:900], PBL), d.v.s. att det föreligger en planavvikelse. Om åtgärden ändå kan tillåtas med stöd av 9 kap. 31 b § PBL bör inte prövas först av mark- och miljödomstolen som är tredje instans, utan av nämnden. Mot bakgrund härav ska nämndens beslut upphävas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 24 september 2024

Kristian Andersson

Martin Kvarnbäck

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Kristian Andersson, ordförande, och tekniska rådet Martin Kvarnbäck. Föredragande har varit beredningsjuristen Sofia Ardeke.

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Beslut
2023-10-23

Diarienummer
14366-2023

Rättsenheten

Klagande

Eva Bengtsson
Petri Naumanen

Ombud
(förenklad delgivning)

Advokat Hans Nordström,
Wesslau Söderqvist Advokatbyrå
hans.nordstrom@wsa.se

Motpart

Bollebygds kommun
byggochmiljo@bollebygd.se

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

INKOM: 2023-11-13
MÅLNR: P 4951-23
AKTBIL: 3

Överklagande av beslut om marklov för asfaltering och bygglov för belysning av gångbana på fastigheten Erikstorp 1:4 i Bollebygds kommun

Beslut

Länsstyrelsen avslår överklagandet.

Beskrivning av ärendet

Jävsnämnden i Bollebygds kommun (nämnden) beslutade den 7 mars 2023 (§ 2, dnr JN2023/2) att bevilja marklov för asfaltering och bygglov för belysning av gångbana. Av beslutet framgår i huvudsak följande.

Ansökan gäller marklov för asfaltering och bygglov för belysning av gångbana. För fastigheten gäller detaljplan med beteckning 35, som vann laga kraft 2018-01-22. Det finns inga hinder för sökt åtgärd enligt gällande detaljplan. Nämnden har bedömt att inga sakägare eller myndigheter är berörda av förslaget.

Jävsnämnden gör den samlade bedömningen att förutsättningarna enligt PBL uppfylls och att marklov för asfaltering och bygglov för belysning av gångbana kan beviljas.

Eva Bengtsson och Petri Naumanen (klaganden) har överklagat nämndens beslut och yrkar att det upphävs. Klaganden anför bland annat följande.

Beslutet om marklov för asfaltering och bygglov för belysning av gångbana strider mot gällande detaljplan, det vill säga TYFTET, Erikstorp 1:4 med flera ("Detaljplan 35") som vann laga kraft 22 december år 2011. Detaljplanen gäller fortfarande eftersom den varken har upphävts eller ersatts av en annan detaljplan. Den senare tillkomna detaljplanen "TYFTET,

OLOFS VÄG” (”Detaljplan 43”) ersätter enbart delar av den tidigare detaljplanen.

Området kring den planerade åtgärden är i Detaljplan 35 utpekad som ”park med naturkaraktär” med precisering ”äng”.

I planbeskrivningen till Detaljplan 35 på sidan 11 utvecklas parkmarken enligt följande:

”Det centrala grönområdet föreslås utformas med strövstigar som leder ut i skogen och till befintliga gångvägar i söder. Området benämns i planen som parkmark med naturkaraktär, där ängskaraktären skall bevaras.”

Vidare framgår det av Boverkets föreskrifter (2020:5) om detaljplan 3 kap. 3 § framgår att en preciserad användningsbestämmelse, som i detta fall är ”äng”, medför en mindre flexibel plan samtidigt som det blir tydligt vilket ändamål som avses för området. Beslutet att meddela lov för att anlägga en gångbana strider mot bakgrund av ovanstående mot gällande detaljplan och bör därför upphävas.

Beslutet bör upphävas med hänsyn till oklarheter som råder vad avser hänvisning till gällande detaljplan. Beslutet hänvisar till Detaljplan 35 som Jävsnämnden gör gällande att vann laga kraft den 22 januari 2018. Detta stämmer emellertid inte. Detaljplan 35 vann laga kraft 22 december 2011. Det kan emellertid antas att Jävsnämnden avsåg att hänvisa till Detaljplan 43 som upprättades 22 januari 2018. Jävsnämnden har således hänvisat till fel detaljplan vilket är en allvarlig brist i beslutsunderlaget.

Detaljplan 43 kan inte heller ligga till grund för meddelat lov. Skälet är att denna detaljplan inte omfattar hela området för den ansökta åtgärden. Endast en mycket liten del av den ansökta åtgärden är belägen inom Detaljplan 43.

Beslutet ska upphävas mot bakgrund av det saknas en formell ansökan om bygglov, det förekommer enbart en ansökan om marklov. Bygglov får rimligen inte meddelas utan en tillhörande ansökan och beslutsunderlag.

Skälet är att det dels krävs en komplett ansökan för att kunna bedöma densamma, dels för att berörda sakägare ska lämnas tillfälle att yttra sig över bygglovsansökan. Mot bakgrund av att en formell bygglovsansökan synes saknas har inte klaganden a beretts tillfälle att yttra sig över bygglovsansökan.

Beslutet är felaktigt eftersom det framgår att inga sakägare berörs av åtgärden. Klaganden är ostridigt att betrakta som sakägare, eftersom deras fastighet starkt kommer att påverkas av den planerade åtgärden. Skälet är att området närmast deras fastighet är detaljplanelagd som ängsområde. En gångbana medför en helt annan naturmiljö, med trafik från såväl gående, cyklister som mopeder.

Klaganden fick kännedom om beslutet den 22 mars år 2023 i Annonsmarknaden, det vill säga ca två veckor efter det att Jävsnämnden fattade beslutet. Enligt uppgift från klaganden har beslutet inte kungjorts i Post och inrikes tidningar. Klaganden har således inte beretts tillfälle att yttra sig över beslutet.

Kommunen har en skyldighet att senast den dagen då kungörandet sker skicka beslutet till övriga kända sakägare. Mot bakgrund av att klaganden är granne med den fastighet som åtgärden planeras vid får det anses ostridigt att klaganden är att betrakta som övriga kända sakägare.

Det kan heller inte vara frågan om ett så pass stort antal sakägare i det aktuella ärendet att det skulle berättiga ett avsteg från huvudregeln om att övriga kända sakägare ska meddelas. Kommunens förfarande enligt ovan stärker klagandens tidigare anförda inställning om att handläggningen är behäftad med allvarliga brister.

Klaganden har noterat följande felaktigheter i förhållande till den kungörelse som kommunen gjorde den 22 mars år 2023. Det framgår av kungörelsen att Jävsnämnden fattade beslut den 28 februari år 2023, vilket inte stämmer. Skälet är att det framgår av protokollet att Jävsnämnden sammanträdde den 7 mars år 2023. Det är även enligt klaganden oklart varför det framgår av kungörelsen att beslutet kan överklagas av berörda sakägare, när det framgår av beslutet att inga sakägare kan antas vara berörda av beslutet. Inte heller har klaganden delgivits beslutet så som sakägare.

Vidare är det också enligt klaganden oklart varför det förekommer besvärshänvisning till olika kommuner. I beslutet hänvisas sakägare till Borås kommun ”boras.se/overklagabygglov”, medan det i kungörelsen nedan framgår att överklagandet ska skickas till Bollebygds kommun.

Klaganden gör gällande att ovanstående frågor kring relevanta datum i sig kan innebära en risk att fastighetsägare även så klaganden inte ges möjlighet att yttra/överklaga beslutet. Detta talar även för att beslutet ska upphävas.

Motivering till beslutet

Bestämmelser som beslutet grundas på

Aktuellt område på fastigheten omfattas av två detaljplaner 43 samt 35. Markanvändningen för området ska vara Park- med naturkaraktär respektive Park- med naturkaraktär samt äng – Området ska hållas öppet och ängskaraktären bevaras.

Av 6 kap. 3 a § plan- och byggförordningen (2011:338) framgår att i områden som omfattas av en detaljplan krävs det bygglov för att sätta upp, flytta eller väsentligt ändra en ljusanordning om

1. den avsedda användningen av anordningen kan ha betydande inverkan

på omgivningen, eller

2. anordningen placeras på eller i anslutning till en sådan byggnad eller inom ett sådant bebyggelseområde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen (2010:900). Förordning (2017:102).

Enligt 9 kap. 30 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, ska bygglov ges för en åtgärd inom ett område med detaljplan om vissa förutsättningar är uppfyllda. En förutsättning är att åtgärden inte strider mot detaljplanen. Vidare gäller att åtgärden uppfyller kraven i bland annat 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 2 kap. 9 § och 8 kap. 1 § PBL.

Av 9 kap. 35 § PBL följer att marklov ska ges för en åtgärd som

1. inte strider mot en detaljplan eller områdesbestämmelser,
2. inte förhindrar eller försvårar det berörda områdets användning för bebyggelse,
3. inte medför olägenheter för användningen av sådana anläggningar som anges i 13 § 1,
4. inte medför störningar eller betydande olägenheter för omgivningen, och
5. uppfyller de krav som
  - a) följer av 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 9-12 §§, om lovet avser en åtgärd inom ett område med detaljplan, eller
  - b) följer av 2 kap. och 8 kap. 9-12 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser, om lovet avser en åtgärd utanför ett område med detaljplan.

Marklov får ges till en åtgärd som endast innebär en liten avvikelse från detaljplanen eller områdesbestämmelserna, om avvikelsen är förenlig med syftet med planen eller bestämmelserna.

Av 2 kap. 9 § PBL följer att byggnadsverk ska placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte innebär fara för människors hälsa och säkerhet eller på annat sätt medför betydande olägenheter för omgivningen.

Länsstyrelsens bedömning

Klaganden har bland annat gjort gällande att sökanden inte ansökt om bygglov samt att nämnden hänvisat till fel detaljplan i sitt beslut, vilket båda anføres utgöra formella fel.

Länsstyrelsen kan konstatera att det framgår av sökandens ansökan att den omfattar både asfaltering samt belysning. Länsstyrelsen bedömer därför att sökanden måste anses ha ansökt om både mark- samt bygglov.

Länsstyrelsen bedömer vidare att den ansökta belysningen inte omfattas av lovplikten då den inte kan anses ha en betydande inverkan på omgivningen (jmr RÅ 1993 ref. 81).

Länsstyrelsen kan vidare konstatera att det aktuella området omfattas av två detaljplaner och inte en som anges i nämndens beslut. Länsstyrelsen anser att detta är en brist i nämndens beslut. Länsstyrelsen bedömer dock inte att

det i detta fall är en så pass allvarlig brist att ärendet ska återförvisas, mot bakgrund av att planbestämmelserna i de olika detaljplanerna är så pass lika.

Länsstyrelsen tolkar även klagandens skrivelse som att de anför att de ansökta åtgärderna strider mot planbestämmelsen – Äng.

När det gäller prövningen om förenligheten med detaljplanen är det endast plankartan med tillhörande bestämmelser som har bindande rättsverkan. Planbeskrivningen kan dock användas för att tolka detaljplanen, men har ingen självständigt bindande verkan. Länsstyrelsen konstaterar att de ansökta åtgärderna berör en relativt liten del av planområdet, dvs. att den största delen av ängen inte berörs av åtgärderna. Länsstyrelsen bedömer därför att asfaltering och belysning av gångbanan inte påverkar ängskaraktären. Länsstyrelsen bedömer inte heller att de ansökta åtgärderna medför att området inte skulle hållas öppet. Länsstyrelsen delar därför nämndens bedömning om att de ansökta åtgärderna är planenliga.

Klaganden har vidare gjort gällande att en gångbana medför en helt annan naturmiljö, med trafik från såväl gående, cyklister som mopeder.

När en fastighet bebyggs måste naturligtvis vissa begränsningar accepteras av hänsyn till omgivningen. Av detta följer emellertid inte att berörda fastighetsägare har en oinskränkt rätt att bibehålla rådande förhållanden. Med en ”betydande olägenhet” enligt PBL menas en olägenhet av kvalificerat slag. Länsstyrelsen bedömer inte att vad klaganden kan anse som en sådan betydande olägenhet som avses i PBL:s mening.

Länsstyrelsen tolkar vidare klagandens skrivelse som att de anför att det utgör ett formellt fel att de inte blivit hörda under kommunens handläggning av ärendet samt att delgivningen inte skett på korrekt sätt.

Länsstyrelsen vill inledningsvis belysa att klagandens klagorätt samt rätten att höras under kommunens handläggning inte är samma sak. Länsstyrelsen bedömer att klaganden såsom rågrannar till aktuell fastighet har klagorätt.

För nämndens handläggning av lovärenden gäller bl.a. bestämmelserna i 9 kap. 25 § PBL. Där föreskrivs att byggnadsnämnden ska underrätta de kända sakägarna och de kända bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs om ansökningen och ge dem tillfälle att yttra sig, om åtgärden innebär en avvikelse från detaljplan eller områdesbestämmelser. Då nämnden samt länsstyrelsen bedömt åtgärderna som planenliga utgör den omständigheten att nämnden inte underrättat grannar inte något formellt fel. Länsstyrelsen vill även poängtera att klagandens klagorätt samt rätten att höras under kommunens handläggning inte är samma sak. Klaganden är rågrannar.

Länsstyrelsen kan även konstatera att klaganden har inkommit med ett överklagande i rätt tid varvid länsstyrelsen inte finner skäl att bedöma

huruvida det förekommit brister i delgivningsförfarandet i aktuellt ärende gentemot klaganden.

Sammanfattningsvis finner länsstyrelsen inte skäl att upphäva beslutet. Vad klaganden anfört i övrigt föranleder ingen annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsjurist Emelie Lünig med länsjurist Linda Högmark som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

samhallsbygg@bollebygd.se

Du kan överklaga beslutet

Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.** Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om du behöver skicka e-post som är större än 25 MB. Skickar du med vanlig post är adressen Länsstyrelsen Västra Götaland, 403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till mark- och miljödomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Är du osäker på när tiden går ut kan du kontakta Länsstyrelsen. Om den som överklagar är en part som företräder det allmänna, exempelvis en kommunal nämnd, ska överklagandet dock ha kommit in inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras och varför det ska ändras.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

